

ügyében mindaddig, míg a hazafias érzelmű románság nem látja elérkezettnek az időt arra nézve, hogy velük eredményre való kilátással szembeszállni merjen, amire ez idő szerint a talaj még előkészítve nincsen.

H

1904 dec. 3

Kristóffy József Szatmár megyei főispán jelentése Tisza István miniszterelnöknek a román nemzetiségi mozgalom ellensúlyozása tárgyában indított akciója tárgyában

ME 1904 — XIV — 152 (3384)

Szatmár vármegye és Szatmárnémeti szab. kir. város főispánja
221. elnöki szám

Nagyméltóságú Miniszterelnök Úr!

Hivatkozással 152/1904. és 3384/1904 eln. számú nagybecsű leirataira jelentem, hogy román nemzetiségi mozgalom a kormányzatomra bízott vármegye területén alig mutatkozik. Román intelligencia — a lelkészi kart kivéve — alig van. Egyes papok a nemzetiségi eszmének csinálnak ugyan propagandát, de nem sok reménnyel és eredménnyel. E téren eddig különösen Lukács László lacfalusi, Lupán Miklós kisbányai, Marchis Romulus tományai és Pap Elek razari lelkészek dolgoznak, jöllehet meg kell jegyezmem, hogy Lukács László az utóbbi időben csendesesen viseli magát.

Román egyetek nincsenek, s a lelkészi kar magatartása csendes. Feltétlenül egyikben sem lehet megbízni, de a magyar társadalmi és politikai életbe egy része bevonható lenne. Sokan a szilágy-sági és erdélyi románokkal összeköttetésben vannak, s a *Szelezsana* Szilágy megyei közművelődési egylettől kapnak irányítást.

A román nemzetiségi mozgalom központja az *Astra* román nemzeti közművelődési egyesület, mely az *Astra* központjával, a nagyszabeni *Comité*val áll összeköttetésben, s onnan kapja irányítását. Az, hogy az itteni és romániai románság között van-e összeköttetés, nem tudható, de valószínű.

Nagybányán a *Revista Catolica* adatik ki, szerkesztője és kiadója Lukács László lacfalusi görög katolikus lelkész, a lap Nánásy István könyvnyomdájában jelenik meg.

Pénzintézetek: A Réztelek és vidéki önszegélyező Népbank, román célokra nem áldoz, vezetősége kifogástalan magyar, csak a részvényesek többsége román, továbbá a „kisbányai persely szövetség”, elnöke Lupán Miklós, nemzetiségi célokra nyilvánosan nem áldoz, s a belügyminisztérium által jóváhagyott alapszabályai vannak; a „Chiorana” nemzetiségi célokra áldoz-e, nem tudható, végre a „Satmareana” román pénzintézet, mely nemzetiségi célokra nem áldoz. Hivatalnokai és vezetői erős nemzetiségi érzelműek, de nem agítálnak.

A Romániába való kivándorlás nagyon ritka, onnan át szintén nincs bevándorlás. Összeköttetést legfeljebb a papok tartanak fenn, privát levelezés vagy esetleg közvetett, titkos úton.

A román főpapok magatartása erős román, de félve tiltja az agitációt. Ellenségei minden olyan törekvésnek, mely a népet magyarosítaná; így az állami iskolák szervezésének megakadályozására a papokat szigorúan utasították.

A papnöveldek és szemináriumok szelleme a lehető legrosszabb, minden nemzetiségi bajnak a szeminárium az oka.

A fentiekben vázolván a román nemzetiségi mozgalom ügyét, véleményem szerint oly intézkedések által lehetne a nemzetiségi mozgalomról alapos és megbízható tájékozást szerezni, ha a politikai hatóság bíztnék meg annak ellenőrzésével és megfigyelésével, s e célból a hatóságok rendelkezésére megbízható ügynökök bocsájtatnának.

Ezt a magam részéről célravezetőnek tartanám.

Nagykaroly, 1904. december 3.

Kristóffy
főispán